

ושכנתי בתוכם

שיחת הרה"ג זלמן ברוך מלמד לפרשת תרומה
בשובך לציון • לית אתר פנוי מיניה • מדרגות • שערי ציון • לחשוב
ישראליות, להרגיש ישראליות • מצווה או מתנדב

בשובך לציון

לפני בערך מאה ושישים שנה, התעורר הרב צבי קלישר לעסוק מבחינה הלכתית בענייני הגאולה. הוא הבין שעם ישראל צריך לחזור אל ארץ ישראל ולחדש את עבודת הקרבנות, והוא עסק בדרך שבה אפשר לעשות זאת. הוא הגיע למסקנה שאין כל מניעה לחידוש עבודת הקרבנות בימינו. עיקר דבריו היה שאפשר להקריב קרבנות גם כשכל עם ישראל טמאים כי הטומאה הותרה בציבור, ושעל פי דעת הרמב"ם קדושת מקום המקדש קיימת תמיד, ולכן במקום המזבח אפשר גם כיום להקריב קרבנות ואין צורך לקדש מחדש את המקום. עוד דיון היה איך נכון לעשות את בגדי הכהונה, מהו בדיוק התכלת שצריך להשתמש בו בחלק מן הבגדים, והאם המסורת שיש לכהנים בימינו מספיקה כדי לסמוך על כך שהם באמת כהנים. על כל השאלות הללו השיב הרב קלישר בחיוב, בכל הדיונים הללו הוא הכריע, ולדעתו מכל הצדדים אפשר וצריך לחדש את העבודה. מעניין לדעת שהקבוצה 'טירת צבי' הוקם על שמו של הרב צבי קלישר, והשר לשעבר אורי אריאל, שהוא במקור בן טירת צבי, ההדיר את ספרו של הרב קלישר 'דרישת ציון'.

הרב קלישר שלח את דבריו להרבה מגדולי ישראל בזמנו כדי שיסכימו אתו. הדבר עורר תסיסה גדולה בין הגדולים שהיו באותו דור. הרב קלישר, שהיה תלמידו של ר' עקיבא איגר, שלח את דבריו לר' עקיבא איגר רבו וכן לחת"ם סופר ולבעל הערוך לנר.

לבעל הערוך לנר' יש שו"ת שנקרא 'בניין ציון' ושם הוא מתייחס לנושא הזה (סימן ג). הוא לא הסכים עם המסקנה של הרב קלישר. אנחנו לא נעסוק בכל הצדדים של השאלה הזו, האם אפשר להקריב קרבנות ונראה רק חלקים מתוך הדיון. כפי שאמרנו, אחד הדברים הבסיסיים בדיון זה הוא האם קדושת ירושלים ומקום המקדש קיימת גם היום או שהיא בטלה בחורבן. בזה נראה את דברי הבניין ציון, שמביא את דברי בנו.

הנה מה שכתב הרמב"ם 'שכינה לא בטלה' (הלכות בית הבחירה ו, טז), נראה שיצא לו כן ממה דאיתא במדרש תנחומא (שמות, סימן י): 'אמר ר' שמואל בר נחמני: עד שלא חרב בית המקדש היתה השכינה נתונה בהיכל, שנאמר 'ה' בְּהִיכַל קִדְשׁוֹ'. משחרב בית המקדש – 'ה' בְּשָׁמַיִם כְּסָאוֹ' (תהלים יא, ד), סלק שכינתו בשמים. אמר ר' אלעזר בן פדת: בין חרב בין לא חרב – אינו זז ממקומו! שנאמר: 'וְהָיָה עֵינֵי יְלָבִי שָׁם כָּל הַיָּמִים' (מלכים א, ט, ג), וכן הוא אומר 'וַיַּעֲנֵנִי מִהַר קִדְשׁוֹ' (תהלים ג, ה), שאפילו הר – הרי הוא בקדושתו. אמר ר' אחא: לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי של בית המקדש, שנאמר 'הִנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחַר כְּתָלָנוּ' (שיר השירים ב, ט). 'עד כאן לשונו. וכן איתא עוד במדרש תנחומא (וישלה, סימן ט): 'כִּי עָתָה תֵצֵא מִקְרִיָּה וְשִׁכְנַתְּ בְּשָׂדֶה' – אף על פי שחרב בית המקדש לא זזה השכינה משם, 'ושכנתי' כתיב, ואין שדה אלא ציון שנאמר 'צִיּוֹן שְׂדֵה תַחְרֹשׁ' (מיכה ג, ב). 'עד כאן לשונו. הרי מכל אילו יצא שלא זזה שכינה ממקדש אפילו לאחר חרבנו, וכמו שכתב הרמב"ם.

עד כאן הוא מצטט מדרשים שאומרים שהשכינה לא זזה ממקום המקדש, ולכן צודק הרמב"ם שהקדושה קיימת גם בזמן חורבנה של ירושלים. מצד שני יש מקורות הפוכים: אכן, לא בלבד שקשה על זה מגמרא דיומא (דף ט:), דאמרינן שחסרה שכינה בבית שני, אלא שיש לכאורה גם סתירה לזה מתפלת שמונה עשרה שאנו מתפללים ומברכים בכל יום ג' פעמים – 'המחזיר שכינתו לציון!' אם לא זזה שכינה, היאך שייך שתחזור!?

לית אתר פנוי מינה

קעת רוצה הבניין ציון ליישב את הסתירה, וכאן יש דברים עמוקים וחשובים מאוד. מה זה בעצם אומר שהשכינה נמצאת במקום מסוים, על זה יש סיפור מעניין בגמרא.

אמנם אף שהדברים האלה עומדים ברומו של עולם, עם כל זה יש לבארם על פי פשוטם. רמזו לנו חז"ל בגמרא (סנהדרין ט:): אמר לו הקיסר לרבן גמליאל:

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 3

אמריתו כל בי עשרה שכינתא שריא' - כמה שכינתא איכא? קריא לשמעיה, אמר ליה: אמאי עייל שמשא בביתא? אמר ליה: שמשא אכולי עלמא ניחא. אמר ליה: ומה שמשא דחד מן אלף אלפי רבוא שמשי דקמיה קודשא בריך הוא ניחא לכולי עלמא, שכינתא דקודשא בריך הוא על אחת כמה וכמה!

שואל הכופר את רבן גמליאל, איך אתם מאמינים שבכל מקום שיש עשרה אנשים השכינה שורה עליהם, הרי יש הרבה מקומות שיש בהם עשרה, אז כמה 'שכינות' יש? קרא רבן גמליאל למשרת של אותו קיסר ושאל אותו, למה הכנסת את השמש אל הבית? ענה לו המשרת - השמש נמצאת בכל העולם! על ידי המשל הזה הסביר רבן גמליאל לאותו כופר שהשכינה היא אחת ונמצאת בכל מקום ומקום. מעמיק הבניין ציון במשל זה דברים חשובים ועמוקים.

וביאור המשל נראה לעניות דעתי, ששני עניינים נאמר על השמש: בדרך זר (- באופן לא מדוייק) נאמר שהשמש בא אל הבית או החדר, וכן בלשון חז"ל (סוכה כז.) 'הגיעה חמה לסוכה'. והלא החמה נרחקה כמה אלפי רבבות מילין מהארץ! הרי שבשימוש הלשון מכנים את האור הבא מן השמש בשם שמש.

כשאנחנו אומרים שיש שמש בבית, הרי אנחנו מתכוונים לומר השמש באמת נמצאת בשמיים ורק האור שלה נכנס לתוך הבית.

וכן מה שנאמר שהשמש או האור בא אל הבית, וכי בא כמי שנעתק ממקום אל מקום? והלא כבר זרח בכל מקום, וגם על הבית! אכן, מפני שהבית בהיסגרו מנע אורו מלהגיע לשם, נאמר כשנפתח פתח או החלון שבא לשם השמש, אף שאין זה אלא הסרת המניעה.

השמש קיימת כל הזמן ומאירה בכל מקום, אם לא הייתה לה מניעה היא הייתה מתפשטת בכל המקומות. עד כאן המשל שהשתמש בו רבן גמליאל. ולפי זה מבואר גם העניין של השכינה.

שכן העניין במה שנאמר 'שכינה שורה במקום'. לא שנאמר בזה ששכינה הנקרא כבוד ה' בעצמו שורה במקום, כמו שנאמר 'וַיִּשְׁכֶּן כְּבוֹד ה' עַל הַר סִינַי' (שמות כד, טז) או 'וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן' (שם מ, לד), אלא שאור הקדושה הנאצל והנזרח מכבוד ה', אשר מקומו נעלם גם ממשרתי מעלה כמו שנאמר 'משרתי שואלים זה לזה איה מקום כבודו' - הוא אשר זורח על המקום ההוא. כמו שנאמר שהשמש בא, והכוונה על אור השמש.

השכינה עצמה היא אור הקדושה של כבוד ה'. היא שורה רק במשכן או במקדש. על כבוד ה' אנחנו אומרים 'מלא כל הארץ כבודו', והאור של השכינה זורח כמו אור השמש, והאור הזה הוא כמובן רוחני וקדוש, אנחנו לא מתייחסים אליו כמו אל חפצים.

ועל אור הקדושה בעצמו לא יאמר שבא אל מקום, כמו שנאמר על דבר או אדם שהניע ממקום אל מקום, שהרי נאמר: 'מלא כל הארץ כבודו' (ישעיה ו, ג)! ומה שנאמר שבא, הכוונה שאנחנו מסירים מעצמנו המניעה שמנעה הקדושה לזרוח עלינו, וכמו שאמרנו באור השמש. ועל ככה נאמר שהשכינה שורה בעשרה, שכל מקום שנקבצה שם עדה קדושה לעבודת ה' - מסירים מהם ענין העולם הזה העכור המונע זריחת אור הקדושה, ושם שורה השכינה, שיש מקום נפתח לאור הקדושה לזרוח על מצפוני הלבבות ולהאיר נשמתם.

אין הכוונה שהאור עובר ממקום אל מקום, אלא שכאשר יש עשרה אנשים שמתכנסים לעבוד את ה', הם יוצרים מין פתח לאור השכינה, וכך הוא יכול לזרוח עליהם.

על פי אשר ביארנו, נאמר שם שכינה על ב' בחינות: על כבוד ה' - מקור הקדושה, ועל אור הנאצל - השפעת הקדושה. וזהו החילוק שבין בית ראשון לבית שני.

כמובן שה' נמצא בכל העולם אלא שיש מדרגות בהופעה. יש כבוד ה', ויש את האור שנאצל מהמקור העליון ומתפשט. בבית ראשון אור כבוד ה' הופיע באופן ממש. הופעת השכינה היתה כל כך ממשית עד שאנחנו לומדים בתורה שלא היה אפשר להיכנס אל המשכן ואל בית המקדש הראשון, בגלל ש'כבוד ה' מלא את המשכן'. היה אפשר לחוש את הקדושה בחוש. אבל בבית שני לא הייתה השראת השכינה באותה מדרגה. האור זרח באופן מיוחד על מקום המקדש, והוא גם ממשיך לזרוח שם כל הזמן אפילו כשהבית חרב, אך לא חזרנו אל אותה מדרגה ש'כבוד ה' מופיע בצורה כל כך מוחשית כמו בבית המקדש הראשון. לזה אנחנו מצפים.

ועל זה אנו מתפללים 'ותחזינה עינינו בשובך לציון' ומברכים 'המחזיר שכינתו לציון', שהיא השכינה בבחינה הראשונה, מקור הקדושה.

עד כאן תשובת 'בניין ציון'.

מדרגות

אני רוצה להרחיב בעניין הזה של המדרגות בהופעת השכינה. הגמרא (ברכות ו.) אומרת שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה - שכינה עמו. שניים שעוסקים בתורה - יש יותר השראת שכינה 'אִזְ נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וַיִּקְשְׁבוּ ה' וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּכְתַּב סֵפֶר זִכְרוֹן' (מלאכי ג, טז). זו מדרגה של שמיעה. ובשלושה - עוד יותר, עשרה - עוד יותר. כגודל המתאספים לעשות את רצון ה', כך גודל השראת השכינה. כמובן, שיא האפשרות להתחבר יחד לעשות את רצון ה' היא בבית המקדש, כשכל ישראל יחד מחוברים לעבודת בית המקדש.

בקדושת בית המקדש יש בחינה נוספת מצד קדושת המקום. המקום הזה מיועד למטרה של עבודת ה' של כל ישראל שיתקבצו אל בית המקדש. שיא השיאים הוא כשישראל עובדים את ה' ביחד, בארץ ישראל, מקריבים קרבנות בבית המקדש, ומבטאים את עבודת ה' הכלל-ישראלית. קרבן התמיד הוא הקרבן שכלל ישראל מחובר בו. ההופעה הזו של כלל ישראל - זה השיא של הופעת השכינה. כשאנחנו מבינים שיש מדרגות בהשראת השכינה, אז אנחנו יודעים לומר שאמנם במקום הזה יש תמיד השראת שכינה, אפילו בחורבנו, אך זו מדרגה שונה כל כך מהשראת השכינה כאשר בית המקדש בנוי.

הרב קוק אומר על פי דברי המקובלים, שבבית השלישי תהיה השראת השכינה גדולה אפילו יותר מהשראת השכינה בבית ראשון. תהיה קדושה כפולה, גם קדושת הבית הראשון וגם קדושת הבית השני, תהיינה השגות שמעולם לא היו כמותן.

שערי ציון

אנחנו לומדים בפרשה שלנו על המצווה להקים מקדש, 'וַיֵּעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וַיִּשְׁכַּנְתִּי בְּתוֹכְכֶם' (כה, ח). עניינו של בית המקדש הוא לאחד את כל ישראל, מכיוון שרק כאשר כל ישראל מאוחדים שורה שכינה עליהם. לכן כל אדם ששואף להשראת שכינה, צריך להיות מחובר עם כלל ישראל. צריך לדעת שלא רק עבודת ה' יחד מביאה השראת שכינה, גם המצב שעם ישראל מאוחד הוא הופעה של שכינה. אומרת הגמרא (שם, ח.א):

אמר רב חסדא: מאי דכתיב 'אֶהָב ה' שְׁעָרֵי צִיּוֹן מִכָּל מִשְׁכָּנוֹת יַעֲקֹב'? (תהלים פז, ב) - אוהב ה' שערים המצוינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות.

יש לי כמה שאלות על דברי רב חסדא: ראשית כל, מדוע הוא משנה את הפסוק מהמשמעות הפשוטה שלו, שה' אוהב את שערי ירושלים? ואם כבר הוא דורש 'שערים המצוינים', למה הוא הולך דווקא ל'מצוינים בהלכה' ולא מצוינים באגדה או בעיון? לכן נראה לי שכוונתו של רב חסדא היא כזו: יש בכל מקום בתי כנסיות רבים, ולכל בית כנסת יש אופי מיוחד משלו. גם בתי מדרשות יש מגוונים ושונים, יש מקומות שלומדים בהם הלכה, יש כאלו שלומדים בהם עיון, יש כאלו שלומדים פנימיות התורה. למה ה' אוהב דווקא את המקומות המצוינים בהלכה? למה לא בתי המדרש שעוסקים בפנימיות התורה? התשובה היא שההלכה היא הדבר המוסכם על כל ישראל. גם לומדי העיון וגם לומדי הפנימיות מחויבים בסופו של דבר להלכה. אמנם הכוונות שלהם בקיום ההלכה יהיו שונות, אבל בפועל כל האנשים מניחים תפילין על היד ועל הראש. בכוונות יש הרבה גוונים. אומרת לנו הגמרא שאוהב ה' את המשותף, את הדבר שכולם עושים יחד, מכיון שה' יחד' הזה מחבר את כל ישראל. כאשר כולם יחד, אדרבה, הכוונות השונות הן משלימות זו את זו. רק אם יש משהו כללי שכולל את כל בתי הכנסיות, אז אוהב ה' את שערי ציון.

ולמה רב חסדא לא הסתפק בפשט של הפסוק, מכיון שבזמנו של רב חסדא 'שערי ציון' האמתיים כבר היו חרבים, ולכן הוא חיפש איפה נמצאת הנקודה המיוחדת הזו שהייתה בירושלים. הפסוק מדבר על שערי ציון: 'אֵהָב ה' שְׁעָרֵי צִיּוֹן מִכָּל מִשְׁכָּנֹת יַעֲקֹב'. יש ציבורים שונים, שבטים וגוונים שונים, וכולם נכנסים בשערי ציון. הפסוק מדבר דווקא על השערים, כי בשער כולם נכנסים, גם אם אחר כך הם מתפצלים לרחובות שונים. ה' אוהב את שערי ציון, את בית המקדש, יותר מכל הגוונים והסוגים השונים של בתי המדרש, כי עניינה של ירושלים הוא לאחד את כל ישראל לעבודת ה' אחת. הדבר הזה קיים בהלכה שמחברת את כולם ומאחדת. לכן הוא בחר את השערים המצוינים בהלכה דווקא.

'וַיְעִשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתֵי בְּתוֹכָם'. החיבור של כל עם ישראל הוא זה שמביא להשראת השכינה. זה עניינה של בית המקדש, השראת השכינה בישראל, והיא מותנית בכך שיהיה מקום להופעת השכינה. כשכל ישראל מאוחדים הם יוצרים הכנה יותר גדולה לשכינה שתופיע בגדלות. ככל שיש יותר חיבורים כך השכינה יותר מופיעה. אפילו זוג, איש ואישה זכו - שכינה ביניהם, כי יש איחוד. האיש לבדו הוא 'פלגא דגופא', אם יש רק חצי כלי הכול נשפך. איש ואישה ביחד זה כלי שלם שאפשר להכניס בו תוכן. עשרה אנשים זה כלי מחזיק ברכה והשכינה שורה עליהם. על אחת כמה וכמה אם כל ישראל מבינים

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 7

שהם מציאות אחת ומחברים זה עם זה, אז אפשר לזכות להשראת השכינה הגדולה ביותר שיכולה להיות. לזה אנחנו מתפללים, ומבקשים שיבנה בית המקדש במהרה בימינו.

לחשוב ישראליות, להרגיש ישראליות

מתוך ההבנות הגדולות האלו אני רוצה שנרד אל העבודה הפרטית שלנו. כל אדם שרוצה לזכות להשראת שכינה, כל אדם שאכפת לו מהשראת השכינה, צריך לחוש 'בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנֹכִי יִשְׁבֵּת' (מלכים ב, ד, יג). צריך להרגיש חיבור אל כלל לישראל, ואז הוא זוכה להיות חלק מהמציאות הכללית יותר. כשנזכה לכך שבפועל כולם ירגישו מחוברים, בשלמות ממש, אז נחזור להשראת השכינה. ככל שאדם יותר מרגיש חלק מהכלל, שייך אל הכלל, שואף לקדם ולחזק את הכלל, כך הוא נעשה שייך לכלי גדול יותר, נעשה חלק מכוחו של הכלל, שעליו שורה השכינה באופן גדול יותר.

אני רוצה להביא מדברי הרב (אורות ישראל ג, ה). הכותרת של הפרק היא 'ההתדבקות וההתקשרות בכנסת ישראל'. הרב מתנסח כאן בצורה יוצאת דופן:

הצימאון להיבלע כולו ברוח ישראל צריך הוא להתגבר. לחשוב ישראליות, להרגיש ישראליות, לחיות חיים ישראליים, לראות בשמחת ישראל - זאת היא מגמה עמוקה, גבוהה ורחבה, מלאה טל חיים של קודש.

האדם צריך לשאוף לכך שהרוח הישראלית הכללית תשרה עליו.

היא מובדלת מרגש דוגמתה אצל אומות העולם. הצימאון לרוח האומה צימאון הוא לה', לאור תורה, ליושר, לחכמה, וכל טוב ונעלה.

התחושה הלאומית הזאת שצריך להרגיש אדם מישראל היא לא כמו התחושה הלאומית של שאר האומות של האמריקאי או הצרפתי. אם כך, שואל האדם את עצמו, מה זה בעצם אומר להיות ישראלי - אנחנו צריכים להבין שתמיד ציבור יהיה מורכב מגוונים וצרכים שונים. כמו שהאדם מורכב מגוף ונשמה, כך גם לציבור יש גוף ויש נשמה. הנשמה לא יכולה בלי הגוף, בלי הצרכים הגשמיים. המדינה לא תוכל להתקיים בלי תעשייה וחקלאות, בלי טיפול מעולה בכל התחומים הגשמיים, רפואה, ביטחון וכדומה. וכמובן שצריך גם את התוכן הרוחני. הנשמה של המדינה זו התורה, זה הקודש, זו האמונה, זו הדבקות בריבוננו של עולם. שני הצדדים הללו יחד מרכיבים את הציבור, רק צד אחד לא מספיק.

יש אנשים שלא מטפלים כלל בצד של הקודש, אולי הם אפילו רחוקים מהקודש, הם מסייעים לקודש בזה שהם עסוקים בצדדים האחרים. הם עוסקים ברפואה, הם עוסקים בכלכלה, בתעשייה, בביטחון, ולולי הם לא היה גם הצד של התורה. בלי כל הצרכים האלו של הציבור, אין תורה. הם מחזיקים ומקיימים את התורה, בין אם הם רוצים או לא רוצים, זו עובדה. גם אם הם אומרים שהם לא מסייעים - זאת מציאות. מתוך כל העוסקים בכל העניינים האלו, מופיעה האומה בצורה שלמה, וכך גם הם שייכים אל הקודש. עדיין, כמובן שהמצב האידיאלי הוא שגם האנשים האלו יהיו מחוברים בהשקפת העולם שלהם אל התורה, והשאיפה שלנו היא שכל חלקי האומה יהיו מחוברים באופן גלוי אל הקודש.

שני הצדדים הללו יחד הם הופעה שלמה של האומה, ועל האומה בשלימות מופיעה השכינה. כשהרב מדבר כאן על תחושה של חיבור לכלל ישראל, הוא מדבר על חיבור לשני הצדדים הללו שמוכרחים להיות בציבור. כשאנחנו מתחברים לכלל ישראל אין הכוונה שאנחנו מתחברים ולוקחים חלק בקלקולים שיש בעם ישראל. בכלל ישראל אין קלקולים. משום שגם אם הפרטים חוטאים – לא זה הדבר שסביבו אנחנו מחוברים. אנחנו לא מחוברים סביב המעשים הרעים, אנחנו לא מחוברים בשביל שאיפות מקולקלות. להפך, אנחנו רוצים את המטרה החיובית והגדולה, זה מה שמאחד אותנו. לכן גם אם בין כל השותפים יש כאלו שיש בהם קלקולים כאלה ואחרים, הם לא מצטרפים אחד לשני, אדרבה, הם בטלים ברוב.

יותר מזה, יש כלל הלכתי בהלכות כשרות שגם איסורים לפעמים מבטלים זה את זה. אם יש שלושה איסורים שונים בסיר, כל שניים מייצרים רוב ומבטלים את האיסור השלישי. המצב הוא שכל התבשיל מורכב מאיסורים, והיינו חושבים שהכול אסור, למעשה שום דבר לא אסור. אף אחד מהאיסורים אין לו חלק כל כך משמעותי, אין כאן איסור מפורש, כל אחד מהאיסורים הוא מיעוט. כך גם בציבור, אומר הר"ן בדרשותיו. מכיוון שהקלקולים הם לא המטרה המשותפת של הציבור, הם בטלים, ואפילו מבטלים זה את זה. ברור שיש פרטים שיש להם חולשות, ואם כולם מחוברים לשאיפה של כלל ישראל - הכלל הזה מבטל את הקלקול. הכלל הזה מחובר אל הקודש, התוכן הפנימי של החיבור הזה של עם ישראל בארץ ישראל הוא מה שמשותף. לכן אומר לנו הרב שצריך כל אדם לחזק אצלו את השאיפה 'לחיות חיים ישראליים', לחיות כחלק מהכלל, חלק מהציבור על כל הסוגים שבו.

מצווה או מתנדב?

אני רוצה לחדד עוד נקודה כהמשך לעניין הזה. הפרשה שלנו עוסקת במצוות תרומת מחצית השקל, וחכמים מדייקים שמוזכרות כאן שלוש תרומות שונות: התרומה הראשונה של מחצית השקל נתרמה ליצירת האדנים, התרומה השנייה היתה מחצית שקל נוספת לשם קרבנות ציבור ולצרכי המקדש, התרומה שלישית היא כבר נדבה, היא לא קבועה, והיא נועדה לבנות את שאר החלקים והכלים של המשכן.

אפשר ללמוד מכך, שהאדנים הם הבסיס למשכן, והבסיס תמיד צריך להיות משותף. הבסיס הוא שכל ישראל יחד בונים את המשכן באופן שווה. אין כאן מקום למתנדבים שיתנו יותר. המשכן הוא משכן של כלל ישראל. כל אחד ייתן סכום קטן יחסית, וביחד נאסף סכום מאוד גדול כדי לבנות את האדנים.

התרומה השנייה היא מחצית השקל בשביל הקרבנות, ושוב יש כאן חובה שכל ישראל יהיו שותפים בקרבנות. הקרבנות הם לא מצווה פרטית. בקרבנות הציבור – הציבור כולו שותף. כך יוצא מצב שכאשר מקריבים קרבן אחד בבוקר – נחשב שכל ישראל הקריבו קרבן. הכהן מקריב בשם כל ישראל את קרבן התמיד ששייך לכל ישראל ולכן הוא מכפר על כל ישראל. קרבן התמיד הוא קרבן עולה כללי שמכפר על המחשבות שבלב, והוא פועל על כל הכלל. הכוח של האחדות הזו שמרוכזת בקרבן אחד הוא גדול הרבה יותר מאשר אילו כל אחד היה מביא קרבן לעצמו בכל בוקר. המהר"ל מדבר בפתחת נתיב העבודה על כך שכאשר עם ישראל הוא עם אחד, הוא מבטא את האחדות של הקב"ה, ה' אחד. האיחוד בישראל הוא ענף מאחדות ה'.

אחרי שתי התרומות הבסיסיות הללו, שבהן כולם שווים, באה התרומה השלישית לנדבה וכאן כל המוסיף – מוסיפים לו. אם אתה מביא את התוספת שלך מתוך ההבנה הבסיסית שאתה חלק מהכלל – אז התוספת שלך מתקבלת.

מחצית השקל זו תרומת חובה. חכמים דנו בשאלה מה עדיף: חובה או נדבה, מי שמצווה ועושה או מי שאינו מצווה ועושה, מצד אחד מי שעושה מתוך הלב, לכאורה יותר גדול מאשר מי שעושה כי הוא מחוייב. כך אנחנו רואים בתפילה, שאסור שהתפילה תהיה קבע, כי צריך להתפלל מעומקא דליבא, מתוך רצון. לכן נראה במבט הראשון שתרומת הנדבה יותר גדולה מאשר תרומה של חובה. אבל חכמים אומרים לנו שזה לא ככה. 'גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה' (ב"ק פז).

ההסבר של התוספות לדין הזה הוא יותר טכני, מי שעושה נדבה לא מתאמץ או מתגבר לעשות את רצון ה'. כאשר אתה מחוייב, יש לך יותר יצר להתנגד, וצריך להתגבר עליו. הריטב"א וראשונים אחרים מסבירים שאדם שעושה מעצמו הוא אנושי, הוא בוחר בעצמו מה נכון לדעתו לעשות לכבוד השם. מי שמצווה ועושה - המעשה שלו מופיע את רצון ה'. אמנם רצון ה' הוא גם שאנשים יתנדבו, אך אין כאן הגדרה מפורטת של רצון ה'. דווקא כאשר ה' מצווה אותך לעשות פעולה מסויימת, ואתה עושה את הפעולה מתוך ביטול לרצונו - מתגלה כאן רצון ה', זהו הגודל של המצווה ועושה.

מבחן האכפתיות

התפיסה הזו של הציבור והיחד, לא כל כך רווחת בימינו. בימינו הרוח של העולם היא רוח פרטית, ורוח זו מתפשטת גם בקרב ישראל. רוח של חוסר אכפתיות. אנחנו עומדים לקראת בחירות, ואנשים אומרים שבכלל לא אכפת להם מה יהיה. 'לא מעניין אותי', לא מרגישים אחריות ושותפות במה שקורה לכלל ישראל. כך אנחנו לא יכולים להתקדם לקראת בניין בית המקדש. בית המקדש הוא מטרה ששייכת לכלל ישראל, לא ליחיד סגולה. בשביל זה מוכרח שכל כלל ישראל וכל תלמידי החכמים יהיו מאוחדים. רק כך ורק אז תלך ותתגלה הנבואה, תהיה סנהדרין ונזכה להשראת השכינה גדולה. אין אפשרות להשראת שכינה בלי שעם ישראל מאוחדים ובונים מקדש. 'וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתֵי בְּתוֹכְכֶם'.

אנחנו צריכים לחזק את החינוך לתפיסה הזו, הציבורית, האכפתית. זו אחריות כי התפיסה הפרטית האנוכית הזו עלולה להתפשט גם בתוך הישיבה. תלמיד יכול לבוא לישיבה במגמה אישית, 'אני רוצה לעלות בקודש', 'אני רוצה להיות תלמיד חכם, להיות מלא וגדוש בתורה', או אפילו 'אני רוצה ללמד ולקרב את עם ישראל לקודש'. כל השאיפות הללו באות מתוך גישה פרטית, המטרה שלו היא הוא עצמו. שהוא יהיה מלא, שהוא ילמד, שהוא יקדם את העולם, שהוא והוא והוא. השאיפה לא צריכה להיות אני, אלא שהתורה ושהקדושה יופיעו.

האכפתיות הזו יכולה לבוא לידי ביטוי באופן מעשי. אם אדם חושב רק על עצמו, החשבון שהוא יעשה יהיה: אני אם אתפלל בשעה הזו – אני אלמד יותר טוב, אם אני אעשה כך – אני אלמד יותר טוב, זה יקדם אותי מאוד. האדם שיש לו חשיבה יותר ציבורית וגדולה יחשוב על הציבור ויגיד: חשוב שהישיבה תתקדם, שהתורה תתפתח, שהתורה תופיע יותר. איך אני נהיה חלק מהישיבה, משפיע לטובה, שותף בהופעת

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 11

התורה הגדולה. להכניס לעצמנו את צורת המחשבה הזו. אם נהיה יחד ותהיה בישיבה תפילה יותר גדולה ויותר מוצלחת - אז הציבור ירוויח. זו דוגמה לביטוי מעשי של ההבדל בין ההסתכלות הכללית לבין ההסתכלות הפרטית. האם אני מנצל את החברה והישיבה והמסגרת הגדולה לתועלתי האישית, או שאני זוכה להיות שותף ברוח הגדולה של הופעת התורה. ומשם זה מתפשט על האכפתיות מהבחירות, מעם ישראל.

אדם שרואה את עצמו כשותף הוא דואג ואכפת לו מהאופי של המדינה, מהופעת הקודש במדינה, מהופעת החוזק הכלכלי והביטחוני של המדינה, ובכל התחומים - שהמדינה תתפתח. הוא יודע שכל המערכת הזו מופיעה את אור ה' בעולם, ואכפת לו מאור ה' ומעם ישראל. זה מה שאנחנו צריכים לקחת מהפרשה הזו, ואם נגדיל את החשיבה הזו והיא תתפשט על כל עם ישראל נזכה בקרוב ל'יעשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'.

השיחה נמסרה בשנת התש"פ

לקבלת שיחה שבועית במייל או בווטסאפ,

שלחו הודעה לכתובת bogrim@yeshiva.org.il, או למספר 0547881227

ניתן לצפות בשיחה באתר ישיבה - www.yeshiva.org.il

השיחה השבועית משודרת בשידור חי במוצאי שבת, כשעה לאחר צאת השבת

ניתן להאזין בשידור חי גם דרך חיוג לטלפון 02-6643149 שלוחה 11

